

ניל מכסיף *Indigofera articulata* - מין "אדום", פורח באזור ים המלח (אפריל 2017)

כתבה: ערגה אלוני

ניל מכסיף *Indigofera articulata* (קטניות) הוא בן-שיח מכסיף ומסועף, שגובהו 30-40 ס"מ. צבעו המכסיף ניתן לו הודות לשערות כסופות מהודקת המצויות על אבריו. העלה מורכב, בן 3-5 עלעלים דמוי ביצה הפוכה, שפתם חלקה, מסודרים נגדית על ציר העלה המסתיים בעלעל בודד. אורך העלעלים 1-2.5 ס"מ, רוחבם 1 ס"מ.

ניל מכסיף. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין - מראה כללי; משמאל - עלים.
להגדלה - לחצו על התמונות

התפרחת מתפתחת בחיקו של עלה והיא קצרה ממנו, נושאת כ- 20 פרחים המסודרים לסירוגין. הפרח פרפרני דו-מיני, צבעו אדמדם, גודלו כחצי ס"מ. הגביע קצר, בן 5 שינים. מפרש הכותרת רחב צבעו אדום צהוב. והוא נושר במהרה. משוטים אדומים יושבים מעל הסירה בה חבויים אברי המין. האבקנים 9, 10 מהם בעלי מאבקים קצרים וזירים ארוכים מאוחים העוטפים את השחלה, אבקן אחד חופשי. השחלה עילית. הפרי תרמיל משונץ קצר, אורכו 2-2.5 ס"מ, התרמיל לא נפתח, מצויים בו 2-4 זרעים עגולים.

ניל מכסיף - תפרחות ופרחים. צילמה: ערגה אלוני ©
להגדלה - לחצו על התמונות

אזור גידולו של הניל בארץ הוא בקעת ים-המלח ובה הוא נדיר ביותר. הוא גדל על קרקעות חוליות, בואדיות במדבריות חמים, ובמדרונות סלעיים. תפוצתו בעולם היא באפריקה: אלג'יריה מצרים, סודן, אתיופיה ג'יבוטי, וסומליה; באסיה: ערב, תימן, האי סוקוטרה, איראן ופקיסטאן. גלילת ים המלח מהווה גבול תפוצה צפוני. אוכלוסיית הצמח בארץ מצומצמת ומבודדת והוא מצוי בסכנת הכחדה. הוא מוגן בשמורת עין גדי. בעבר נחשב לנכחד אולם התגלה ב-1994 בעין גדי ע"י מיכאל בלכר וב-1999 נמצא גם בנאות הכיכר. שיחי ניל אוקלמו בפעולות גינון בעין גדי (למשל בבית הכנסת העתיק).

צמחי הניל הגדלים בעין-גדי ובנאות-הכיכר משתייכים למין הבר - **ניל מכסיף**, ולא **ניל הצבעים**. **ניל הצבעים** הוא שריד של גידול תרבותי שהיה נפוץ בעבר בבקעת ים-המלח, ושימש להפקת צבע כחול בשם אינדיגו. שרידי אינדיגו נמצאו בחפירות בעין בוקק וזרעים מפוחמים מתקופת בית שני, נמצאו בעין גדי. הפקת האינדיגו נעשית מעלי הצמח וחלקי גבעול. הם נקטפים ומותססים במים לפחות 12 שעות, עד שהגליקוזיד אינדיקן, הופך לאינדיגוטין. לאחר מכן התוצר מעורבב עם בסיס כמו נתרן הידרוקסידי והופך למוצק המתמוסס במים.

ספרות:

זהרי מ 1987 כל עולם הצמחים. עם עובד.

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. הוצאת כנה. ירושלים.

שמידע א פולק ג ופרגמן ספיר א 2011 הספר האדום, צמחים בסכנת הכחדה בישראל כך ב'. רשות הטבע והגנים,

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2017 ניל מכסיף *Indigofera articulata* – מין "אדום", פורח באזור ים
המלח (אפריל 2017), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/indigofera-articulata>